

Res. francia, német és spanyol nyelven.

A kelet-európai változások következményei a Nyugat parlamenti könyvtárainak szempontjából

Fordítását lásd: KF 1991/1. p. 59-61.

Könyvtárpolitika; Országgyűlési könyvtár; Támogatás - más országok

A Közép- és Kelet-Európai változások egyik közös jellemzője, hogy a lakosság nagyobb szerepet kívánt és kapott az illető országok sorsára vonatkozó döntésekben. A képviselők ezért egyre inkább nyugati kollégáik helyzetében találják magukat, s ezért a Közép- és Kelet-Európai országgyűlési könyvtáraknak is egyre inkább alkalmazniuk kell a nyugati parlamenti könyvtárakban meghonosodott elveket és technikákat. Az utóbbiaknak be kell látniuk, hogy kötelességük a segítségnyújtás – mind a rövid távú „elsősegély”, mind a hosszú távú fejlesztési programok terén. A cikk felsorolja és kommentálja az ehhez szükséges lépéseket. Mondanivalóját a szerző a nyugatnémet és más nyugati parlamentekben szerzett tapasztalataira építi.

(Autoref. alapján)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

92/051

RAIVIO, Jouko: Kenen arvoilla hankit? = Kirjasto-lehti. 84.vuo. 1991. 4.no. 136-137.p.

Res. angol nyelven

Állománygyarapítás – de kinek?

Állománygyarapítás; Igény

A recesszió idején csökkennek a gyarapítási keretek, jobban meg kell gondolnunk, mire adjuk ki a pénzünket. Nemcsak a könyvtárosoknak kell ismerniük a helyzetet, hanem a többi érdekeltnek is; reméljük, hogy mind olvasóink, mind a könyvtári és kulturális ügyekkel foglalkozó irányító testületek tagjai több figyelmet szentelnek a könyvtárak gyarapítási elveinek.

Bizonyos „márkák” divatba jönnek, s ez a könyvekre is érvényes. A bestsellerek általában a szerzők szűk köréhez kapcsolódnak, s ez a könyvtárosok szerint eltorzítja a gyarapítási politikát. De az az igazság, hogy a minőségi irodalmat is a divatos márkák fényjelzik. A szórakoztató irodalomban a bestseller-lista és a reklámkampány adja a rangot, a minőségi irodalomban viszont az az elit osztogatja, amely a kultúra terén az anyagi és intézményi hatalommal rendelkezik; hatalmát saját tv-programjai, újságrovatai, irodalmi és művészeti díjai útján gyakorolja.

A szórakoztatás lebecsülése világosan megmutatkozik, ha olvasóink olyasmit kérnek, ami saját könyvtárunkban nincs meg. A könyvtárközi kölcsönzési részleg – a könyvtári demokráciának és a korszerű hálózatszervezésnek ez a szimbóluma – nagyon ritkán kölcsönöz lektúrt, kivéve ha tudományos kutatómunka céljára igénylik.

Kinek az értékrendjét tükrözi hát a könyvtári állomány? Mindegyik könyvtárnak a saját olvasói szükségleteit és kívánságait kell tükröznie. Ezért nem határozhatjuk meg kategorikusan, hogy milyen könyveket kell tartania egy könyvtárnak. Jelenleg a fiókkönyvtárak azok, amelyek lényegében az olvasók által igényelt könyvekre koncentrálnak; ez a gyarapítási keret szűkösségéből következik.

Az önkormányzatok könyvtári bizottságai ritkán szólnak bele a könyvek kiválasztásába, a gyarapítási politikába, így elhárítják magukról a felelősséget. Gyakorlatilag a könyvtárosok válogatnak a kínálatból, ők határozzák meg, hogy mi és milyen rendben kerüljön a polcokra, kit szolgáljon. A bizonyos szerzőkre való összpontosításban közvetlenül kifejeződik a könyvpiac hatalmasságainak értékrendje. A könyvtárak az emberiség memóriájának nyilvánították magukat, minden arra érdemes dokumentumot tárolva – valójában azonban nagy információtemetőkké, olyan könyvtárosokkal, akik – mint Umberto Eco „A rózsza neve” c. regényében – szenvedélyes és kiváltságos őrei az Igaz Értékeknek, s együtt

pusztulnak az égő könyvekkel. Vajon a mai könyvtárosoknak a videokölcsönzők és a személyi számítógépek áldozataivá kell válniuk?

(Autoref.)

92/052

BUDECKAĀ, O.A.: Prodaža bibliotečnyh knjig naseleniū = Sov.Bibliotekoved. 1991. 3.no. 69-72.p.

Könyvtári könyvek eladása a lakosságnak

Kivont anyag eladása

A cikk összegzi a könyv- és folyóirateladás problémáit az 1987-88-ban szerzett eladási tapasztalatok alapján a harkovi, szverdlovszki megyékben és a Komi Autonóm Köztársaságban. Kitűnt, hogy a könyvtár és a könyvesboltok érdekei eltérőek, a nehézkes szervezés, reklámozás és a várható kis nyereség miatt érdemesebb közvetlenül a könyvtárakban végezni az értékesítést.

Az 50-80-as években felhalmozódott, s részben feleslegessé vált orosz, ukrán, külföldi klasszikusok művei és az ismeretterjesztő kiadványok kiválasztása és ármegállapítása bonyolult feladat, ez utóbbi sok helyen alku tárgya.

A könyvtárosok között támogatói, de ellenzői is vannak az új könyvtári szolgáltatásnak. A szerző úgy véli, hogy a könyveladás és könyvtárközi cserét végző részlegek létrehozása szakmai vitára bocsátandó kérdés.

(Bíró Júlia)

92/053

GAUNT, Marianne I.: Machine-readable literary texts: collection development issues = Collect.Manage. 13.vol. 1990. 1/2.no. 87-96.p.

Géppel olvasható szépirodalmi művek; állományépítési kérdések

Állománygyarapítás; Bibliográfiai számbavétel; Dokumentum -gépi információhordozón; Kutatás információellátása; Szépirodalom

Jóllehet géppel olvasható irodalmi szövegek már kb. 40 éve léteznek, a könyvtárosok csak újabban kezdtek el foglalkozni a beszerzés gon-

dolatával. Az állománygyarapítást leginkább a bibliográfiai számbavételnek, ill. a termékek értékelésének a hiánya akadályozta. Bár a géppel olvasható változatok általában drágábbak, mint a nyomtatott forma, az előbbiek jóval tágabb lehetőségeket kínálnak a kutatóknak a stílus-beli, morfológiai, szemantikai, ill. számítástechnikai elemzésekre. Valamilyen termék beszerzését megelőzően természetesen számba kell venni a szolgáltatási (hardver, szoftver stb.) lehetőségeket is. A tárolási és megőrzési igények is különböznek a nyomtatott dokumentumokra vonatkozó követelményektől, ezért az ilyen kérdésekben szükséges lehet a könyvtáron kívüli segítségnyújtás igénybevétele (pl. számítógép-központ). Az irodalomkutatók már kifejlesztették saját hálózataikat, amelyen hozzáférhetnek a gépi fájlokhoz, és információkat továbbíthatnak róluk. A könyvtárosoknak is be kellene kapcsolódniuk ezekbe a hálózatokba, nemcsak azért, hogy figyelembe vegyék a kutatók véleményét, hanem azért is, hogy a jövőben szerepet vállaljanak az ilyen fájlok kifejlesztésében.

(Autoref.)

92/054

DORAN, Micky: Libraries or video shops? The need for an acquisition policy = Audiov.Lib. 17.vol. 1991. 3.no. 158-161.p.

Könyvtárak vagy videoboltok? – állománygyarapítás-politikai kérdések

Állománygyarapítás; Videokazetta

Amerikai nézőpontból és némi humorral fogalmazta meg Randy Pitman a *Library Journal* 1989. november 15-i számában figyelmeztetését: a könyvtári videotékák kialakításánál háttérbe szorultak a könyvtárosi szempontok, nem érvényesül a körültekintő állománygyarapítási politika. Ugyanez tapasztalható Nagy-Britanniában is, ahol ma kb. a háztartások 60%-ában van videoberendezés, és az a tendencia, hogy az átlagosan 10£-ért kapható kazettákat egyre többen inkább megveszik, mint hogy kölcsönözzenek. Ebből a jelenségből a könyvtárak tőkét kovácsolhatnak: egyrészt bővíthetnék a vászástékot, másrészt bevételhez juthatnának, mert az emberek nem sajnálnak fizetni egy keveset a

könyvtár nyújtotta videokölcsönzési lehetőségért. Az új szerzői jogi törvény nem korlátozza a könyvtárakat abban, hogy pénzért kölcsönözzenek, ami új pénzügyi lehetőségeket nyit meg a könyvtárak előtt.

Ma már a videovásztékot nem annyira a horrorisztikus, inkább a népszerű játékfilmek uralják, a videoipar pedig kialakította saját kódrendszerét, amely alapján a filmet a megfelelő közönség kezébe lehet adni. Ez azonban nem az egyetlen szempont, melyet a videokazetta-gyártásnál figyelembe kell vennie a könyvtárosnak. Mennyire hangsúlyos a bevétel nagysága? Gondolnak-e az igényes és a hátrányos helyzetű használói rétegekre, melyeknek ellátása kevésbé „költséghatékony”? Fontos-e a gyerekek ellátása? Mindenhol egyaránt érvényes alapelveket nem lehet kialakítani, de az a szempont a leglényegesebb, hogy a könyvtár nem igazodhat a kommersz videotékához mint modellhez.

A könyvtári szempontok és a jövedelmezőség egyensúlyára jó példa a brit Southern Education and Library Board (SELB) könyvtári szolgáltatának gyakorlata. Ez a testület 22 fiókot és 5 mozgókönyvtárat működtet, valamennyiben lehet videokazettát kölcsönözni. Az állomány gerincét a népszerű játékfilmek alkotják, emellett sport-, zenei és fitness-kazettákat is beszereznek. Az informatív ismeretterjesztő filmek, melyeket ritkábban keresnek, kisebb súllyal szerepelnek a kölcsönzőhelyek kínálatában, de van egy nagy oktatási ellátóhely, ahol ezekből széles választék található. A kölcsönzés díja 1£ hetente filmenként, iskolának ingyenes a szolgáltatás. A választék és az alacsony ár beváltotta mind a használók, mind a szolgáltatók reményeit: az 1990/91-es szezonban 100 ezer kölcsönzést bonyolítottak le és ez 80 ezer £-ot jövedelmezett a SELB-nek.

(Kaposváriné Dányi Éva)

Lásd még 109

Állományvédelem

92/055

JACKSON, Marie: Library security: facts and figures = Libr.Assoc.Rec. 93.vol. 1991. 6.no. 380-384.p. Bibliogr. 5 tétel.

A könyvtárak biztonsága: tények és adatok

Felmérés; Könyvlopás

Kevés információ áll rendelkezésünkre a könyvtári lopásokról, a közölt statisztikai adatok rendszerint becsült számok, nem tükrözik a tényleges helyzetet. Bár a szakirodalom keveset foglalkozik e kérdéssel, annyi bizonyos, hogy a könyvtárosok munkájuk során nem tudják biztonságosan megvédelmezni a gondjaikra bízott állományt. Egyre növekszik a könyvlopás, a kölcsönzött könyvek eltulajdonítása és a csonkítás. A könyvtárak szűkös költségvetéséből nem lehet fedezni az így keletkezett károkat.

Az egyik legérdekesebb felmérés e vonatkozásban angol közművelődési könyvtárak adatait dolgozza fel 1984-ből. Tanulása: csodaszámba megy az olyan könyvtár, ahol nem követnek el ilyen eseményt, a 209 könyvtár 40%-ában a referenzs-művek lopását krónikusnak minősítették, azaz évente több mint 6 esetet regisztráltak.

1987 és 1989 között Long Beach (Kalifornia) közművelődési könyvtárában végeztek felmérést. A vizsgálat a tényleges hiányok felmérésére irányult, és feladatának tekintette az okok kiderítését. Ezek egyrészt emberi tévedések (félreosztás, hibás adminisztráció) és a számítógép meghibásodásai, másrészt a könyvtárosok vagy a használók által szándékosan elkövetett cselekmények. Az elemzés szerint a könyveknek 8%-a tűnik el évente, de érdekességként megemlíthető, hogy a négy legnépszerűbb szerző művei esetében ez a szám már 63%.

A különböző felmérésekből kitűnik, hogy a könyvtárakban átlagosan 1-10% közé esik az éves hiány, a lopásgátló berendezéssel fel nem szerelt könyvtárakban elérheti a 30-40%-ot is. A rendelkezésre álló adatok szerint a könyvlopások egyharmadát a személyzet követi el. A Kongresszusi Könyvtár egyik alkalmazottja például 1973-ban 2000 kötetet tulajdonított el 25 ezer dollár értékben, egy angol közművelődési könyvtáros pedig 10 ezer könyvet lopott el.

A közvélemény általában nem is tekinti bűncselekménynek a könyvlopást. Utcán készített interjúk azt mutatják, hogy csak az idősebb emberek botránkoztatja meg egy-egy ilyen eset, a fiatalok körében ez természetes, az iskolai lét velejárója, a „vagányság” bizonyítéka a többiek előtt.

A helyzet javítása érdekében az angol könyvtárak ún. „könyvvisszaszerzői” munkakört létesítenek, mert a könyvtárakat ért kár sokkal nagyobb, mint az egy-két alkalmazottnak kifizetett bér.

A szerző valós adatokat tartalmazó statisztikák és átfogó elemzések elkészítését és közzétételét sürgeti.

(Pappné Farkas Klára)

92/056

FRIEDER, Richard: Mass deacidification: now that it is a reality, what next? = IFLA J. 17.vol. 1991. 2.no. 142-146.p. Bibliogr.

Res. francia, német és spanyol nyelven.

Savtalanítás tömegméretben – mi legyen ezután?

Savtalanítás

A világ könyvtáraiban gyakorlatilag minden olyan könyv és dokumentum, amelyet kb. 1850 után adtak ki, gyors pusztulásra van ítélve a savas papír miatt. A tömeges savtalanítás egy olyan vegyszeti eljárás, amellyel nagy mennyiségű könyv és egyéb dokumentum kezelhető, amivel élettartamuk 3-5-szörösére növelhető. A sok éves fejlesztés eredményeként ma már többféle eljárás is rendelkezésre áll. A savtalanítási technológiákkal járó hatalmas kockázat miatt azonban a könyvtáraknak értékelniük kell ezeket az eljárásokat. A cikk az értékelés különféle céljait és kritériumait tárgyalja, beleértve a kezelések hatékonyságát és a mellékhatásokat, s ezen kívül méregtani, környezetvédelmi, anyagismereti, operációs, pénzügyi, műszaki és szerződéskötési kérdéseket is érint.

(Autoref.)

Különgyűjtemények

92/057

PERKINS, C.R.: The automation of map library routines: problems and potential = Program. 25.vol. 1991. 3.no. 223-240.p. Bibliogr. 40 tétel.

Térképkönyvtári munkafolyamatok automatizálása: problémák és lehetőségek

File-szerkezet -gépi; Számítógépesítés; Térképek gyűjteménye

A cikk a térképgyűjtemények automatizálásával kapcsolatban feltárja és elmagyarázza a múlt-ra jellemző hangsúlykülönbségeket, a jelenlegi fejleményeket, és elgondolkodik a jövő lehetőségein. A hangsúlyt a térképek automatizált visszakeresésére és leírására, valamint az automatizálás technikai, szervezési, gazdasági és politikai kérdéseire helyezi. Célja az, hogy áttekintést és útmutatót adjon az olvasó számára egy speciális szakterület fogalmairól és szakirodalmáról.

(Autoref.)

Lásd még 46, 99-100

Raktározás

Lásd 20

Feldolgozó munka

92/058

NEWLEN, Robert R.: Read the fine print: the power of CIP = Libr.J. 116.vol. 1991. 12.no. 39-43.p.

Összefoglaló a CIP-ről a Library of Congress CIP programjának 20. évfordulója alkalmából

Előzetes katalogizálás

A cikk a CIP (Cataloging in Publication) történetéről és fejlődéséről szól. Elsőként 1853-ban vetődött fel az előzetes címléírás ötlete, majd 1876-ban a *Publishers Weekly* c. folyóiratban jelent meg Justin Windsor javaslata, mely szerint a kiadók mellékeljék szabványos méretű kartonokon a művekhez a címléírást. Ez nyilvántartási szempontból egyaránt hasznos lenne a kiadók-

nak, a könyvtáraknak és a könyvterjesztőknek. 1877-ben az ALA második konferenciáján R.R. Bowker, Windsor és Melvil Dewey részvételével bizottság alakult a program megindítására. A címléírásokat a Harvard egyetem és a Boston Athenaeum könyvtárosai készítették a kiadóktól kapott példányok alapján, és a *Publishers Weekly* is publikálta őket. 1879-re azonban kudarcba fulladt a vállalkozás, mert olyan kevés volt az előfizető, hogy nem érte meg folytatni a próbálkozást.

Legközelebb 1958-ban a Library of Congress kezdett újabb kísérletbe. A kiadók ugyan eléggé szkeptikusak voltak, de mivel az előzetesen megkérdezett 200 könyvtár és az ALA Katalógizálási Bizottsága (Cataloging Policy and Research Committee) hasznosnak ítélte a katalógusadatoknak a könyvben való megjelentetését, a kiadók zöme hajlandónak mutatkozott támogatni az elképzelést. Időközben azonban a felmerülő költségek olyan riasztóaknak tűntek, hogy végül éppen a kezdeményező, L.Quincy Mumford adta fel az ötlet megvalósítását.

1971-ben az LC az Amerikai Kiadók Egyesületének támogatásával és együttműködésével végre hivatalosan elindíhatta a CIP programot. Már az első évben több mint 13 ezer könyvben jelentek meg az előzetes katalógizálási adatok, mára pedig már a félmilliót is meghaladja ez a szám. Minden olyan műben szerepel, melyet előreláthatólag a könyvtárak széles köre fog beszerezni. A többi kiadvány esetében kifizetődőbb, ha az LC, a helyi könyvtárak vagy a regionális könyvtári hálózatok végzik el a leírást a megjelenés után, s az így kerül be a nemzeti bibliográfiai rendszerbe.

A feldolgozás a kiadók által beküldött imprimaturák alapján történik a Library of Congressben. Maximum 10 munkanap alatt elkészítik a bibliográfiai leírást, tárgyszavazzák a művet, ellátják az LC és a Dewey-féle tizedes osztályozás jelzeteivel, valamint megkapja azt az azonosítási számot, melynek alapján a könyvtárak a mű megjelenése után megrendelhetik a hozzá tartozó katalóguscédulákat. Végül megszerkesztik azt a formát, amely a könyvben fog megjelenni. A CIP-et számítógéppel olvasható formában is előállítják. Az ezeket tartalmazó MARC szalagokat a regionális és nemzeti bibliográfiai hálózatok (pl. OCLC, AMIGOS stb.) és a kiadók széles köre használja fel. Az előzetes leírásért cserébe a kiadók az elkészült könyvből egy példányt eljuttatnak a Library of Congress-nek, melynek alapján

elkészítik az immár végleges bibliográfiai leírást, mely újra a MARC szalagokra kerül.

A szolgáltatásnak számos haszna van: a számítógépes hálózathoz nem tartozó könyvtárak számára is megkönnyíti és meggyorsítja a könyvek feldolgozását. A gyarapítási folyamatban is fontos a szerepe: a CIP-et közreadó nyomtatott és online eszközök révén a könyvtárak jóelőre értesülnek a még meg sem jelent művekről, sőt, egyes könyvterjesztők számítógépes rekordjait felhasználva rögtön online úton feladhatják megrendelésüket. Könnyebben megtervezhető a gyarapítási keret felhasználása is. A már megrendelt könyvek rekordjai alapján pedig a könyvtárhasználók előjegyeztethetik ezeket, még mielőtt beérkeznének a könyvtárba.

A kiadók és könyvkereskedők számára is nagyon előnyös, hogy a MARC szalagok és más, nyomtatott források az előzetes leírások révén széles körben hozzáférhetővé teszik a megjelenő művek adatait, megkönnyítve a rendelési procedúrát. Ez egyben jó propaganda is a könyvek számára.

1989-ben személyzeti nehézségek miatt az LC katalógizálási osztálya kénytelen volt korlátozni tevékenységét – új kiadók jelentkezését nem tudták fogadni, ami óriási felzúdulást idézett elő az érintettek körében. A munkafolyamatok átszervezésével viszonylag hamar úrrá lettek a nehézségeken és 1991 januárjától újra teljes lendülettel dolgoznak.

Az LC állandóan erősíteni igyekszik a könyvtárosok és könyvkiadók kapcsolatait. A CIP-pel kapcsolatos munkájáról 1981-ben készítettek felmérést, mely szerint 1600 könyvtár használta nagy meglepéssel ezt a szolgáltatást. Most (1991 júliusa) újabb vizsgálatot készülnek beindítani, amelynek célja, hogy minél pontosabban meghatározzák felhasználóik igényeit, hogy működésüket ennek leginkább megfelelően alakíthassák. A másik ok, hogy kimutassák: mennyi pénzt takarítanak meg a CIP segítségével a könyvtárak, mert ez a Kongresszus előtt igazi ütőkártya lehet a szolgáltatás hasznosságának bizonyítására.

(Fazokas Eszter)

92/059

ACKO, V.A.: Osobennosti semantičeskoj strukture bibliografičeskogo opisaniâ = Naučn.-

Teh.Inf. 2.ser. 1991. 6.no. 19-21.p. Bibliogr. 10 tétel.

A bibliográfiai leírás szemantikai szerkezetének sajátosságai

Bibliográfiai leírás; Nyelvészeti kérdések

A bibliográfiai leírás összes elemére vonatkozó szemantikai elemzés gyakorlatilag hiányzik a szakirodalomból. Eddig egyes elemeit, de főként a címelemet vizsgálták behatóbban, s annak kapcsolatát a primer és másodlagos dokumentumokkal.

A tudományos dokumentum bibliográfiai leírásának címelemében három szemantikai szerkezeti elemet különböztethetünk meg: a tárgyi jelölést, a műfaji jelölést és az ún. propozíciós jelölést. A tárgy a szemantikai szerkezet központja, és szinte mindig megtalálható a címben, ugyanakkor a műfaji elem fakultatív jellegű, inkább az alcímben szerepel. A propozíciós elem, pl. a „kutatáselemzés” szavakkal explicit módon is, de gyakrabban implicit módon a címből is kikövetkeztethető.

A bibliográfiai leírás szemantikai szerkezetének jelzésére a korábbinál jobban megfelel az új nemzetközi szabvány szerinti leírás. A bibliográfiai leírás címet követő elemek jelentésük alapján három csoportra oszthatók:

1.) a szintaktikai jelentéssel bíró „pont-gondolatjel”, amely a megjelenési adatokat választja el.

2.) a metanyelvi jelek, melyek a bibliográfiai leírás egyes területeit választják el: „ferde vonallal” a szerzői adatot, „két párhuzamos ferde vonallal” a megjelenési adatok területét – az utolsó jel szemantikai jelentéssel is bír.

3.) kizárólag szemantikai jelentésű elemek, amelyek a műfajt vagy a tárgyat jelölik. A műfaji jelölésben két szemantikai jelentést is megkülönböztethetünk: 1. különálló kiadvány jelölése „pont-gondolatjellel”, 2. a kiadványhoz tartozó rész jelölése monografikus kiadvány esetében „két párhuzamos ferde vonallal”, folyóiratcikk leírásánál pedig az év, folyóirat-szám és terjedelmi adatok is ezt jelölik.

A tárgyi terület jelölését szolgálhatja a folyóirat címe, sorozati megnevezése, monografikus kiadványnál gyakran a kiadói megnevezés. Ismert személyek esetében általában már a szerzői név is jelöli a tárgyi területet. De más szerzőségi

adatok: a szerkesztő, az összeállító, az intézeti kollektíva feltüntetése is a tárgyi terület szemantikáját erősíti.

Különös figyelmet érdemel a cím és az annotáció kapcsolatának strukturális-szemantikai vizsgálata. Sok egyezés ellenére lényeges különbségeket is megállapít a tanulmány. Például az annotációban nincs műfaji megjelölés, viszont a propozíciós elem explicit módon erőteljesebben érvényesül a tárgyi jelöléssel együtt. A szerző véleménye szerint az alapvető különbség abban rejlik, hogy a szemantikai erő a bibliográfiai leírásban és az annotáció szövegében másképp oszlik meg. A bibliográfiai leírást az annotáció vagy referátum kezdőszövegének tartja, így szemantikai struktúráját tekintve azzal ill. azokkal teljesen egységes egészet képez.

(Bíró Júlia)

92/060

SHOHAM, Snunith – LAZINGER, Susan S.: The no-main-entry principle and the automated catalog = Cat.Classif.Q. 12.vol. 1991. 3/4.no. 51-67.p. Bibliogr. 48 tétel.

A „nincs fő besorolási adat” elv és az online katalógus

Előzményét lásd: KDSZ 89/1018

Besorolási adat; Dokumentumleírási szabályzat; Online katalógus

A szerzők Takawashi, Shihota és Oshiro 1989-es, a „nincs fő besorolási adat” elvről és az ún. leírástól független katalogizálási rendszerről szóló cikkét (lásd: KDSZ 89/1018) elemzik az online katalógussal kapcsolatban. Ismertetik a fő besorolás (teljes katalógustétel) koncepciójának fejlődését, az egyetlen leírási példányt tartalmazó katalógusoktól kezdve egészen a gépi katalógusokig. Megvizsgálják az összefüggést az egykori technológiák és a fő besorolási adat elve között. Elismerik a fő besorolás létjogosultságát az egyetlen leírást tartalmazó katalógusokban, ill. a fő besorolási adat (heading) szükségességét a cédulakatalógusban, de azt állítják, hogy az automatizált katalógusban ezekre már nincs szükség. Azt ajánlják, hogy az online katalógussal rendelkező könyvtárak vizsgálják meg a „nincs fő

besorolási adat" elv szerinti katalogizálás lehetőségeit, ismertetik egy ilyen rendszer előnyeit, és javaslatot tesznek bevezetésére.

(Autoref.)

92/061

HORNY, Karen: Cataloguing simplification: trends and prospects = Int.Cat.Bibl.Cont. 20.vol. 1991. 3 [2].no. 25-28.p. Bibliogr. 4 tétel.

Egyszerűsített katalogizálás: irányzatok és kilátások

Dokumentumleírási szabályzat; Egyszerűsített bibliográfiai leírás; Szabvány-könyvtári

A könyvtári személyzet munkájának hatékonyabb kihasználása, különösen a könyvtárak mai gazdasági nehézségei közepette, egyre jobban felkelti az érdeklődést a költséges katalogizálás egyszerűsítése iránt. Ismeretese a „minimális szintű katalogizálás” szabványosítására, valamint a bibliográfiai rekordok egyes elemeinek elhagyására, ill. egyszerűsítésére irányuló törekvések, van azonban egy ellenkező előjelű irányzat is, amelyik az információkeresés hatékonyságának növelése érdekében a MARC rekordok kibővítésére törekszik. A cikk az egyszerűsítési irányzatokkal és erőfeszítésekkel foglalkozik, különösen egy új, alternatív ISBD(M)-re irányuló javaslattal. A nemzetközi adatcsere vonatkozása- it és a további egyszerűsítési lehetőségeket is tárgyalja.

(Autoref. alapján)

92/062

HASUND LANGBALLE, Anne M.: Brief cataloguing in card and online catalogues = Int.Cat.Bibl.Cont. 20.vol. 1991 3 [2].no. 28-31.p. Bibliogr.

Rövidített katalogizálás cédula- és online katalógusokban

Cédulakatalógus; Egyszerűsített bibliográfiai leírás; Online katalógus

A nemzetközi szabványok és a MARC formátum miatt a katalogizálás egyre bonyolultabbá válik. A költségek csökkentése érdekében szükséges elgondolkodni azon, hogy hogyan lehetne a bibliográfiai rekordokat egyszerűsíteni. A cédulakatalógusban a rövid leírások az AACR2 első szintjének alkalmazásával érhetőek el. Az online katalógusokban az alcím és a sorozat nem hagyható el, e helyett egy egyszerűbb ISBD-re és MARC formátumra lenne szükség, amely arra az elvre épülne, hogy minden információ csak egyszer szerepeljen. A technikai megvalósítás szempontjából az egységesített besorolási adatok jegyzékei (authority files) jelentős egyszerűsítési lehetőséget kínálnak.

(Autoref.)

92/063

GÖRGENS, Karoline – SCHROERS, Helmut: Rekatalogisierung mit Hilfe von DB-Daten = Buch Bibl. 43.Jg. 1991. 4.no. 360-364.p.

Res. angol nyelven

Rekatalogizálás a düsseldorfi városi könyvtárban a Deutsche Bibliographie (a nemzeti bibliográfia) adatainak átvételével

Adatbázis; Gépi katalógus; Letöltés; Nemzeti bibliográfia; Rekatalogizálás; Városi könyvtár

Ha egy hagyományos cédulakatalógussal rendelkező nagykönyvtár áttér a számítógépes katalógusra, több százezer dokumentumot kell újra feldolgozni. A szerzők a düsseldorfi városi könyvtárak rekatalogizálásának lépéseit ismertetik, amelyek közül igen meghatározó volt az a döntés, amely szerint a bibliográfiai adatokat a frankfurti Deutsche Bibliothek-től vették át.

(Autoref.)

92/064

SANDELIN, Ringa: The Book House. Dansk modell för indexerung skönlitteratur = Kirjastolehti. 84.vuo. 1991. 5.no. 184-185.p.

Res. angol nyelven

A „Book House” adatbázis – dán modell a szépirodalom indexelésére

Adatbázis; Indexelés; Szépirodalom

Finnországban jelentős szakmai vita folyik a szépirodalom indexeléséről és a szabadpolcon való elhelyezéséről. Más skandináv országok is küzdenek hasonló problémákkal, Dániában azonban megoldást is sikerült találni.

Annelise Mark Pejtersen, a koppenhágai dán könyvtáros iskola professzora új elveket fejlesztett ki a szépirodalom indexelésére. Kiindulópontja az olvasó volt, vagyis az olvasó lehetséges kérdései és kívánságai. Hallgatói segítségével egy átfogó kutatást végzett az olvasói kérdésekre vonatkozóan, aminek eredményeképpen négy kérdéscsoport alakult ki: 1. a könyv témája (lélektani regény, társadalmi kapcsolatok, kalandok stb.); 2. a könyv kerete (idő és alaphelyzet); 3. az író szándékai (informatív, leíró, érzelmes, humoros); 4. a könyv mentális „hozzáférhetősége” (irodalmi stílus, milyen könnyen érthető, a fedőlap képe, a főszereplő neve és kora).

Ezek az alapok egy adatbázist fejlesztettek ki, amelyben lehetőség van analitikus keresőelemek használatára, azonos típusú könyvek keresésére és a gyűjteményben való böngészésre. Az adatbázis első változatában csak szavak és fogalmak voltak kereshetők, de az újabb változat, amelynek *Book House* a neve, képeket is tartalmaz. Minden rekordhoz tartozik egy rövid tartalmi ismertető is, valamint néhány sor a szerző szándékáról, ill. a könyv céljáról. A használói vizsgálatok arra mutatnak, hogy az olvasók igen elégedettek az adatbázissal. Annelise Mark Pejtersen elég bátor volt ahhoz, hogy elvesse a magasröptű irodalmi nyelvezetet, mivel más mértékek hasznosabbnak bizonyultak, így pl. a főszereplő neve és a borító színe fontos információforrások lehetnek az olvasók számára.

A programot újszerűsége, használói barátságossága és rugalmassága miatt érdemes lenne más nyelvekre is lefordítani. Egy nagyszerű skandináv rendszer válhatna belőle, amelyben az egyes műveket a kiadás országában indexelnék, de könnyen hozzáférhető lenne a többi országban is.

(Autoref.)

Lásd még 11, 21, 96

Katalógusok

92/065

RIOS GARCIA, Yolanda: Catalogos en linea de acceso publico: Selección bibliografica = Rev.Esp.Doc.Cient. 14.vol. 1991. 2.no. 121-141.p. Bibliogr. 21 tétel.

Res. angol nyelven

A használói online katalógusok (OPAC) szakirodalmának áttekintése

Online katalógus; Szakirodalmi szemle [forma]

A cikk áttekint néhány tanulmányt az elmúlt néhány év OPAC szakirodalmából. A következő kérdéseket vizsgálja: a jó OPAC követelményei, online help, a felhasználók fő problémái (elsősorban a tárgyi hozzáférés) és javaslatok a fejlesztésre, a bibliográfiai rekordok tartalma, a használók képzése az online katalógusok használatára, végül a könyvtárosok szerepére vonatkozó fő változások.

(Autoref.)

Lásd még 60, 62, 66-67

Információkeresés

92/066

HARKNESS CONNELL, Tschera: Techniques to improve subject retrieval in online catalogs: flexible access to elements in the bibliographic record = Inf.Technol.Libr. 10.vol. 1991. 2.no. 87-98.p. Bibliogr. 23 tétel.

Technikák az online katalógusokban való tárgyi keresés eredményességének javítására: az adatelemekhez való rugalmas hozzáférés a bibliográfiai rekordon belül

Gépi információkeresés; Hatékonyság; Online katalógus; Tárgyi feltárás

A szerző a *Book Review Digest* tételeinek az ismertett könyvek tartalmáról szóló részét használták fel arra, hogy értékeljék a megfelelő bibliográfiai rekord információit. Először azt határozták meg, hogy e tartalmi leírások mennyire egyeznek meg a tárgyszavakkal vagy a cím kulcsszavaival. Ezután a bibliográfiai rekord további részeit vizsgálták meg az illető könyv visszakereshetősége szempontjából. Különbé, az adatok manipulálását szimuláló módszerek kombinálásával a visszakeresett releváns tételek arányát sikerült egy mintában 20%-al megnövelni. A tárgyként szereplő személy- és testületi nevekre való kereséssel mind a keresés pontossága, mind teljessége növelhető.

(Autoref.)

92/067

LARSON, Ray R.: Classification clustering, probabilistic information retrieval, and the online catalog = *Libr.Q.* 62.vol. 1991. 2.no. 133-173.p. Bibliogr. 95 tétel.

Osztályozási bokrosítás, valószínűségi információkeresés és az online katalógus

Bokrosítás; Információkeresési rendszer értékelése; Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszere; Online információkeresés; Tárgyszavazás

Az online katalógusok használatára és használóira irányuló kutatások igen jelentős problémákat tártak fel az e rendszerekben végzett tárgyi kereséssel kapcsolatban. A tárgyköri keresések igen gyakran semmit, vagy túlságosan sok találatot eredményeznek. A cikk e problémákat, ill. lehetséges megoldásaikat vizsgálja. Tárgyalja a hatékony információkeresési rendszerek létrehozásának elméleti kérdéseit, és bemutat egy ilyen elvekre épülő kísérleti online katalógust. A szóban lévő, CHESHIRE elnevezésű rendszer az „osztályozási klaszterezés” módszerét kombinálja valószínűségi visszakeresési technikákkal, a természetes nyelvű keresés megvalósítására (ami csökkenti a 0 találat eshetőségét), valamint az „információtúterhelés” szabályozására.

(Autoref.)

92/068

HENRY, Georgianna – DIODATO, Virgil: The rates of assignment of thesaurus terms in the ERIC information retrieval system: analysis of hierarchies and levels = *J.Doc.* 47.vol. 1991. 3.no. 276-283.p. Bibliogr. 11 tétel.

A tezauruszkifejezések alkalmazásának gyakorisága az ERIC információkeresési rendszerben, a hierarchialáncok szintjei szerint

Deszkriptor; Gépi információkeresési rendszer; Információkeresési rendszer értékelése; Tézausz

A tanulmány azt vizsgálja, hogy milyen arányban használták a deszkriptorokat az ERIC információkereső rendszerben 1966 és 1986 között. Azt kívánták meghatározni, hogy bizonyos szintű deszkriptorokat inkább használták-e, mint másokat, és a használat volumene hasonló volt-e az ERIC tezauruszának egyes hierarchia-szintjein. Az egyes deszkriptorokra való keresésekből meg lehetett állapítani, hogy az illető deszkriptort hányszor használták egy-egy dokumentum indexelésére. A kapott értéket átlagosan elosztották a 252 sokszintű hierarchia között. Kis kivétellel, nem volt lényeges eltérés az egyes hierarchiaszinteken használt deszkriptorok között. A legnagyobb eltérés az volt, hogy azon a 29 fő szakcsoporton belül, amelyek négy szinttel rendelkeznek, 100 ezer dokumentra 725 találatot kaptak a legtagabb deszkriptorok alapján. Ez sokkal több, mint a legszűkebb deszkriptorokra eső dokumentumok száma. Az, hogy a legtöbb szakcsoporton belül nem volt lényeges eltérés, azt mutatja, hogy a jelenlegi deszkriptorok mindegyike fontos és szükséges. Másfelől, a legtagabb tárgyszavak különösen nagy „erővel” bírnak a rendszerben.

(Autoref.)

92/069

KALTENBORN, Karl-Franz: Endnutzerrecherchen in der CD-ROM-Datenbank Medline. Teil 2. = *Nachr.Dok.* 42.Jg. 1991. 3.no. 177-190.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A végfelhasználók által végzett keresés a Medline CD-ROM-adatbázisában. 2.rész

Az 1.részt lásd: 91/327

Adatbázis -orvostudományi; CD-ROM; Embergép kapcsolat; Gépi információkeresés

A CD-ROM új információtechnológiakénti megjelenése alapvetően megváltoztatta a tudományos információkeresés módszerét néhány szakterületen. A jelen cikk a Medline adatbázisban történő közvetlen használói keresésekre irányuló kutatás eredményeit közli. Három különböző felmérést végeztek. A használók többsége (89,3%) elégedett volt saját keresési eredményével. A kevesebb keresési tapasztalattal rendelkezők elégedettebbek voltak, mint CD-ROM keresésekben gyakorlottabb használók. A CD-ROM adatbázisokat elsősorban a mindennapi klinikai gyakorlat során felmerülő igények miatt vették igénybe, az online adatbázisokhoz pedig inkább a tudományos és szakmai képzéshez kapcsolódó egyedi esetekben fordultak. A tudományos információk keresésére a megkérdezettek mindegyike az egyéni CD-ROM keresést részesítette előnyben. Ennek ellenére a közvetlen használói keresések elemzése számos hibát és tévedést mutatott ki a keresési stratégiák kialakításában. Az ilyen hibák arra vezetnek, hogy a kutatók, mivel anélkül, hogy tudnának róla, korlátozzák a találatként kapott releváns információkat, helytelen képet kapnak a tudományos ismeretek szintjéről.

(Autoref.)

92/070

KLOOSTERMAN, Jaap: Retrieving the reds: the IISG visual information system = Int.Forum Inf.Doc. 16.vol. 1991. 1.no. 11-17.p.

A Nemzetközi Társadalomtörténeti Intézet (Amsterdam) vizuális információkeresési rendszere

Formátum -gépi; Gépi információkeresési rendszer; Képanyag; Tárgyi feltárás

A cikk az amszterdami IISG (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis – Nemzetköz-

zi Társadalomtörténeti Intézet) projektjét tárgyalja, amelynek célja a fénykép-, plakát-, politikai röplap stb. gyűjteményekhez való hozzáférés automatizálása. A rendszer részét képezi az intézmény teljes számítógépes rendszerének – bevezetésként ezt ismerteti röviden a szerző. Ezt követően vázolja a képi dokumentumok jellegzetességeit, korábbi kezelésük módját, a rendszer jellemzőit az indexeléssel és a technikai szempontokkal kapcsolatban, a reprodukció és a terjesztés problémáit, és az eddigi legfontosabb következtetéseket.

(Autoref.)

Olvasószolgálat, referenz

92/071

MEJŽIS, I.A. – NEDEL'ČO, G.N.: Otnošenje čitatelej k biblioteke i bibliotekarû = Sov.Bibliotekoved. 1991. 3.no. 24-30.p. Bibliogr.

Az olvasók viszonya a könyvtárhoz és a könyvtárhoz

Kommunikáció -használókkal; Könyvtár; Olvasó

A szerzők kutatása V.A. Jadov szociológus koncepciójára épül, mely magyarázatot keres a kérdésre: miért nem válik mindegyik információszükséglettel bíró egyén könyvtári olvasóvá? A szociál-pszichológiai vizsgálatokban elfogadott – kommunikatív, interaktív és percepció (felfogásbeli) – közlési folyamatok közül ez utóbbit választották a megfigyelés szempontjául. Vagyis a kutatás tárgya a *könyvtáros vizsgálata olvasói nézőpontból*. A vizsgálat kivitelezéséhez interjúk, beszélgetések szolgáltak, amelyek lehetőséget teremtettek a folyamatok formalizálására, a konkrét olvasói összetevők matematikai alapon való feldolgozására.

A vizsgálat gyakorlati helyszínéül a nyikolájevi (Ukrajna) központi könyvtári rendszer fiókkönyvtárát választották. A kiválasztott olvasók teendője lényegében az volt, hogy sorrendiséget állapítsanak meg a számukra kidolgozott kérdéscsoportokra. Így pl. az ajánlott változatok a *könyvkiválasztás* kritériumaira a következők: 1. a mások által visszahozottakból, 2. a nyitott polcokról, 3.

katalógus alapján, 4. ajánlott jegyzékek alapján egyéni olvasási tervnek megfelelően, 5. telefonon rendelem meg, 6. a könyvtáros javaslatára, 7. a barátok, hozzátartozók ajánlatára, 8. a könyvkiállítások révén, 9. az első kezem ügyébe esőt, 10. válogatok, de lehet, hogy semmit sem kölcsönzök.

A válaszokból kiderült, hogy az állandó olvasók a könyvtár állományában önállóan keresnek, más tanácsait is figyelembe véve, másodsorban a könyvkiállításokról választanak. Az eseti olvasók viszont a barátok, ismerősök javaslatait részesítik előnyben.

A második kérdéscsoport a *könyvtáros személyére* vonatkozott. A könyvtáros, aki kiszolgálja Önt, milyen legyen? 1. fiatal, 2. tapasztalt, 3. Ön számára kevésbé ismert, 4. Ön számára jól ismert személy, akinek értékelésében nem bízok, 5. az Ön olvasási igénye iránt nem érdeklődő, önálló irodalomkeresését előnyben részesítő, 6. alig ismert, de szimpatikus, 7. ismeretlen és antipatikus, 8. a segíteni igyekvő, olvasói igényeit kielégíteni kívánó személy.

A kapott eredmények több új kérdés feltevését teszik szükségessé. Egyebek mellett megdőlt az a régi elvárás, amikor a könyvtárost az olvasás irányítójának kiáltották ki. Ezt a szerepet egyik olvasói kategória sem igényli. Ugyanakkor beigazolódt, hogy a látogatottsági gyakoriság szorosan kapcsolódik a könyvtárossal kialakított képhez. Felvetődött, hogy érdemes lenne megvizsgálni a másik oldalt is, vagyis azt, hogy a könyvtáros személyisége és kommunikatív képessége mennyiben járulna hozzá az aktív olvasói réteg kialakulásához a különböző típusú könyvtárakban.

(Bíró Júlia)

92/072

NEEF, Heike: Fernsehen in der Bibliothek? Ein medienpädagogisches Projekt in Göttingen = Buch Bibl. 43.Jg. 1991. 6/7.no. 544-548.p.

Res. angol nyelven

Televízió a könyvtárban? Médiapedagógiai kísérlet Göttingenben

Gyermekolvasó; Televízió; Városi könyvtár

Egy médiapedagógiai modellkísérlet (1988/89) munkatársai Göttingen egyik fiókkönyvtárát választották színhelyül: a gyerekek egy csoportjával hat alkalommal találkoztak, közösen végignézték a ZDF műsorából kiválasztott gyermekfilm-sorozat egy-egy részét, s a látottakhoz közös beszélgetéssel és kreatív foglalkozással (játék, barkácsolás, festés, összehasonlítás más médiákkal) kapcsolódtak.

A kísérlet sikeres volt. A kis könyvtári tér hangulatos, bizalmas légkört teremtett, a gyerekek szívesen beszéltek élményeikről, tévéadásokról, kedvenc olvasmányaikról. Bebizonyosodott, hogy a gyerekekben (4-11 évesek gyűlteke össze) erős vágy él a médiák által kapott élményeik elmesélésére és kicserélésére, a tévéműsorokról folytatott beszélgetés alkalmas egyéb médiák szerepének tudatosítására is, és jó alkalmat teremt gyermekcsoportok aktivizálására.

A könyvtáraknak nem kell és nem is lehet kifejezetten szociálpedagógiai munkát végezniük, de színtereivé válhatnak ennek a tevékenységnek, alkalmanként hasonló sorozatok vagy egyes rendezvények tartásával. A nagyobb könyvtárhálózatokban ennek érdekében szociálpedagógusi munkakört kellene biztosítani. A multimédiák jövő világában csak ezzel a feladatvállalással tudja a könyvtár orientáló és közvetítő szerepét betölteni.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 101

Kölcsönzés

Lásd 96

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

92/073

VERVLIET, H.D.L.: European interlending: some remarks about its feasibility = Interlend.Doc.Supply. 19.vol. 1991. 2.no. 59-67.p. Bibliogr. 86 tétel.

Észrevételek egy Európát átfogó könyvtárközi kölcsönzési rendszer megvalósíthatóságáról

Lásd még: KF 91/241

Együttműködés -nemzetközi; Igény; Könyvtárközi kölcsönzés; Munkafolyamat

A szerző egy európai könyvtárközi kölcsönzési rendszer megvalósíthatóságát kutatja, felmérve a valóságos és a várható igényeket. Tárgyalja az ellátást biztosító forrásokat, és a keresletet a kínálattal összekapcsoló mechanizmusokat (előhelyfelderítés, kérési, feldolgozási és szállítási eljárások, díjazási, szerzői jogi kérdések). Következtetésként megállapítja, hogy a lelőhelymegállapításra és a kérésre felhasználhatók az új információs technológiák, de a további komponensek még mindig sok teendőt igényelnek.

(Autoref.)

92/074

MÖRTTINEN, Eeva: A new microcomputer application for international interlending at Helsinki University of Technology Library = IATUL Q. 5.vol. 1991. 2.no. 122-127.p.

Új mikroszámítógépes rendszer a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés kezelésére a Helsink-i Műegyetem könyvtárában

File-szerkezet -gépi; Kiszámítógép; Könyvtárközi kölcsönzés; Telex

A Helsink-i Műegyetem könyvtára Finnország legnagyobb könyvtárközi kölcsönzési központja. A hozzá érkező évi 60 ezer kérés kétharmadát saját állományából elégíti ki, évente tízezer kérését továbbít külföldre.

A könyvtár 1991-ben tér át a Virginia Tech Library System (VTLS) integrált könyvtári rendszerre, amelyhez – mivel a VTLS-nek nincs ilyen modulja, és megfelelő, kulcsrakész rendszert nem találtak – saját fejlesztésű könyvtárközi kölcsönzési rendszer kapcsolódik. Szoftverje dBase III Plus, hardverje: 70 MB-os keménylemezzel

rendelkező 80386-os mikroszámítógép, amelyhez egy mágnesszalag-meghajtó és a kéréseket fogadó és továbbító telex is hozzá van kapcsolva. A kérések a csomagkapcsolt hálózaton is érkezhetnek.

A program menürendszerű, különös figyelmet fordít a hibás adatok korrekciójára. 1989 nyara óta használják – a kísérleti fázisban a BLDSC-vel és a delfti Műegyetemmel való kommunikációra –, és folyamatosan fejlesztik.

A gépi könyvtárközi kölcsönzési rendszer adatbázisai:

1. *Input-adatbázis.* – A postán, telexen vagy telefaxon érkező kéréseket adatlapon regisztrálják, miközben az adatokat ellenőrzik, s szükség esetén korrigálják. Ebben az adatbázisban nincs keresési funkció, csupán a kéréseket állítják elő a kívánt formátumban, és azokat naponta egyszer továbbítják. Ezután az adatok átkerülnek a kérés-adatbázisba.

2. *Kérés-adatbázis.* – A folyamatban lévő (továbbított) kéréseket tartalmazza. Mezői azonosak az input adatbáziséival. A CCL-hez hasonló keresőnyelv segítségével egyszerre több mező is kereshető, csomakolásra van lehetőség, de parancsonként csak egy Boole-logikai operátor alkalmazható. A keresési eredmények halmazai egymással vagy új keresőfogalmakkal kombinálhatók. Valamennyi mező naprakészre tehető. A rendszer automatikusan nyilvántartja a határidőre nem teljesített kéréseket.

3. *Archív adatbázis.* – A kielégített kéréseket tárolja statisztikai célra. Mezői, keresési és felfrissítési lehetőségei azonosak a kérés-adatbáziséival.

4. *Használók adatbázisa.* – Tartalmazza a használó kódját, az intézmény nevét, címét, az ügyintézőket, telefon-, telex-, telefaxszámokat.

5. *Könyvtárak adatbázisa.* – A kéréseket fogadó könyvtárak adatait tartalmazza, korlátozottan hozzáférhető.

Az öt adatbázist a használó kódja, a könyvtár kódja vagy a belső hivatkozási szám kapcsolja össze.

A gépi könyvtárközi kölcsönzési rendszer előnyei a használók számára: gyorsabb kiszolgálás, tájékozódási lehetőség a kérés intézésének állásáról; a könyvtárosok számára: a többszörös kérések elkerülése, verifikáció, megbízhatóbb statisztika, címkenyomtatási lehetőség.

(Hegyközi Ilona)

92/075

DESCHAMPS, Christine: Interlending between academic libraries in France – a review = Interlend.Doc.Supply. 19.vol. 1991. 2.no. 35-38.p. Bibliogr.

Könyvtárközi kölcsönzés a francia egyetemi könyvtárak között

Egyetemi könyvtár; Könyvtárközi kölcsönzés -belföldi; Könyvtárközi kölcsönzés -számítógéppel; Központi katalógus; Országos feladatkörű szakkönyvtár; Számítógép-hálózat

A szerző a francia egyetemi könyvtárak könyvtárközi tevékenységét tárgyalja. A könyvtárközi kölcsönzés teljes folyamatát figyelembe veszi, így a bibliográfiai segédeszközök használatát a keresett dokumentumok azonosítására és lelőhelyének megállapítására, a kérések kiküldését, végül a dokumentumok kölcsönzését. Foglalkozik az új könyvtárközi kölcsönzési eljárásokhoz vezető új technológiákkal is, így az elektronikus dokumentumszállítással, és az elektronikus levelezés könyvtárközi kölcsönzésre való használatával. Az elektronikus postát részletesen tárgyalja, ezen kívül foglalkozik a térítési politikával, és közreadja az egyes szakterületek dokumentumainak gyűjtéséért felelős országos feladatkörű szakkönyvtárak jegyzékét.

(Autoref.)

92/076

SEUSING, Ekkehart: The online document ordering network for libraries in the Federal Republic of Germany: the role of the National Library of Economics = Interlend.Doc.Supply. 19.vol. 1991. 2.no. 53-58.p. Bibliogr. 7 tétel.

A könyvtárak online dokumentumigénylési hálózata az NSZK-ban: az Országos Közgazdasági Könyvtár szerepe

Dokumentumszolgáltatás; Időszaki kiadvány; Könyvtárközi kölcsönzés -belföldi; Könyvtárközi kölcsönzés -számítógéppel; Központi katalógus -online; Országos szakkönyvtár -közgazdasági

Németországban a könyvtári ellátás decentralizált volta miatt a könyvtárközi kölcsönzés igen erőteljesen használt szolgáltatás. A Német Könyvtári Intézet (DBI) és a Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz (SBPK) 1971-től szervezi a folyóiratok országos gépi központi katalógusát (Zeitschriftendatenbank, ZDB), amely számára ma 60 könyvtár szolgáltat adatokat állományáról. A ZDB a német posta DATEX-P hálózatán keresztül online férhető hozzá. A rendszer automatikusan irányítja a könyvtárközi kölcsönzési kéréseket az online rendelésbe bekapcsolódott könyvtárakhoz (SBPK, Bayerische Staatsbibliothek, a négy országos szakkönyvtár).

Ez utóbbiak egyike a kieli Világgazdasági Kutatóintézet könyvtára, a közgazdaságtudomány országos szakkönyvtára. Állománya 2,1 millió kötet, 19 200 folyóirat és éves periodikum. 2000 folyóirat rendszeres feltárását végzi. 1986 óta működött az ECONIS (Economics Information System) adatbázist, amely 1990 májusában 266 ezer tételt tartalmazott.

Az online könyvtárközi kölcsönzési megrendelés során a használónak meg kell adnia, hogy mely könyvtárból kéri az illető cikket, továbbá a cikk szerzőjét és címét, a folyóirat évfolyamát, számát, az oldalszámokat.

A könyvtárközi kölcsönzési részleg naponta hívja le az adatbázisból a megrendeléseket. A sürgős rendeléseket aznap, a normál rendeléseket egy héten belül teljesítik. A hagyományos könyvtárközi kölcsönzés ingyenes. Az online rendelésnél 10 márkát számítanak fel egy max. 20 oldalas cikkért, a további oldalak 0,5 márkába kerülnek; a sürgős megrendelésekért 50%-os felár fizetendő.

Egy 1989-es felmérés szerint az online dokumentumrendelések felét a hannoveri TIB (az országos műszaki könyvtár) és a kölni orvostudományi könyvtár kapja. Ez az igénystruktúra tipikus (pl. a BLDSC-nél 1984-ben végzett vizsgálat szerint a kérések 91%-a irányult természettudományi-műszaki, 5%-a társadalomtudományi művekre).

A kieli könyvtár részesedése az online rendelési forgalomból 2%-os, 1990 óta 50%-kal nőtt. 21% volt a sürgős kérések aránya. Hiányos adatok miatt 1988-ban a kérések 2%-át, 1989-ben 16%-át nem tudták teljesíteni. 1989-ben 37 használó vette igénybe a kieli könyvtárnak ezt a szolgáltatását, főként vállalati könyvtárak, másodsorban kutatási intézmények, harmadsorban vezeté-

si tanácsadó cégek. A megrendelések kétharmada üzleti érdekelttségű használoktól származott. (A kutatóintézetek szűkös pénzügyi lehetőségei közismertek, a társadalomtudományi és közgazdasági kutatók nem állnak időbeli nyomás alatt, az online rendelést drágállják, az időmegtakarítás miatt sem éri meg számukra.)

A kért cikkek témái: 1. üzleti vezetési kérdések, 2. közgazdaságtudomány, 3. bizonyos áruk. Az érdeklődők 10%-a 1960 előtt, kétharmada 1985 után megjelent cikket kér. Ez utóbbiak szolgáltatása azért nehéz, mert a könyvtár az intézet kutatóit is ellátja, tehát az új anyag nagy része feldolgozás közben, folyóiratköröztetésben, kötetelésben van. A legkeresettebb nyelvek a német és az angol.

Oppenheim szerint az online dokumentumrendelés akkor lehet sikeres, ha az első vagy egyetlen ilyen szolgáltatás a piacon; gyors, pontos; a döntéshozatalhoz szükséges információt nyújtja; profitot hozó területen működik, ahol a költségeket a használó kliensére háríthatja. E kritériumoknak a kiel. Világgazdasági Kutatóintézet könyvtára megfelel, mindössze a marketing területén lennének teendői a használat előmozdítása érdekében.

(Hegyközi Ilona)

92/077

MYERS, Glenda: Robin Hood in interlending: charging the information rich to help the information poor = Interlend.Doc.Supply. 19.vol. 1991. 1.no. 3-6.p. Bibliogr. 14 tétel.

Robin Hood a könyvtárközi kölcsönzésben: fizessenek az információban gazdagok az információban szegények helyett!

Egyetemi könyvtár; Könyvtárközi kölcsönzés; Térítéses szolgáltatás

Kevés könyvtárakkal kapcsolatos kérdés váltott ki az utóbbi 20 évben olyan heves vitát, mint a könyvtárközi kölcsönzésért felszámítandó térítés. Egyrészt igény van az információhoz való egyenlő, ingyenes hozzáférésre, másrészt a legjelentősebb kölcsönző intézmények gazdasági túléléséhez szükség van költségeik fedezésére.

Az „információban szegény” minősítést korábban többnyire a fejlett nyugati országokban

városokban élő, fehér, középosztálybeli, kisebbségi csoportokra (új bevándorlók, idősek, hátrányos helyzetűek) alkalmazták. Újabban egyre gyakrabban vonatkoztatják a harmadik világbeli népességre, a nyomtatott információhordozókkal kapcsolatban is, de különösen az információtechnológia tekintetében.

Az információ mint áru sohasem ingyenes. Valaki, esetleg a háttérben, fedezi a költségeket. Sok tudományos könyvtár képtelen új forrásokat találni, amelyeket felhasználva szembe tudna nézni pl. a folyóiratárak növekedésével. Az információhoz való ingyenes hozzáférés nemes elve is veszít vonzerejéből, ha az ingyenesen szolgáltatott információ minősége komolyan romlik a források hiánya miatt.

Herbert White szerint, ha a könyvtárközi kölcsönzést morális kötelességként értelmezzük, az tulajdonképpen marxista ideává válik, amelynek nincs helye a kapitalista társadalomban. Ugyanakkor, ha egy könyvtár kapitalista elvek alapján működik a társadalomban, tovább erősíti az információban szegények és gazdagok polarizációját.

A könyvtárak általában annak a közösségnek az ellátásáért felelősek, amelytől pénzügyi támogatásban részesülnek. E csoportot nem hanyagolhatják el azért, hogy altruista szolgáltatásokat nyújtsanak másoknak. Vállalati könyvtárak és közkönyvtárak esetében jól behatárolható az ellátandó közösség. A felsőoktatási könyvtárak viszont támogatást kapnak az államtól, a magánszektortól, és részben saját magukat finanszírozzák, ezért az elsődleges használói csoportja nehezen definiálható.

Dél-Afrikában a társadalom egy része információval jól ellátott, a nyugati, fejlett ipari országok színvonalán él, mindez nem mondható el a népesség többségéről.

A Witwatersrand Egyetem Könyvtára, ahol a szerző dolgozik, egyike a négy ún. nyitott egyetemnek, amelyek régóta felemelték szavukat az apartheid és az egyetem ügyeibe való beavatkozás ellen. Az egyetemi könyvtár 22 ezer hallgatót és oktatót lát el. Közülük két-háromezren foglalkoznak kutatással. A könyvtár egyike az ország legjelentősebb könyvtárközi kölcsönzési központjainak.

1988-ig a könyvtárközi kölcsönzésnél csak a másolás díját kellett megfizetni. Akkor azonban a Tudományos és Ipari Kutatási Tanács tájékoztató szolgálata – szintén jelentős könyvtárközi köl-

csönzési központ – privatizálta tevékenységét, és pénzt kért az ügyintézésért, a lelőhely-megállapításért is. A Witwatersrand Egyetem Könyvtára ezáltal kiadásokra kényszerült. Mivel ezt nem akarta a használókra hárítani, maga is térítést kezdett kérni más könyvtáraktól a könyvtárközi kölcsönzésért. (Évente 23 ezer kérést fogad.) A fogadtatás nem volt lelkes, még azok körében sem, akik jó anyagi helyzetben vannak.

A Könyvtár azt az érdekkonfliktust kívánta feloldani, hogy nem álltak rendelkezésére a fő használók ellátásához szükséges anyagiak, a térítési díj kiszabása viszont az egyetemen kívüli, hátrányos helyzetű használói csoportok esetleges kirekesztéséhez vezethetnek.

A kölcsönzési szokások vizsgálata azt mutatja, hogy az egyetemhez érkező kérések száma 35%-kal csökkent a térítés bevezetése utáni évben, míg a könyvtár kérései csak 17%-kal szaporodtak. Többen vették igénybe a közel eső, ingyenes könyvtárakat, az egymásnak ingyenesen kölcsönző könyvtári hálózatokat. Néhány könyvtár kifejezetten elégedett volt a térítés tényével, hogy ti. megfizetheti a kölcsönző központok szolgáltatásait. Megegyezés született a tarifák országos egységesítéséről, nehogy a speciális gyűjtemények elérhetetlenné váljanak a kevésbé gazdag könyvtárak számára.

Az egyetemi könyvtárak megegyeztek, hogy egymásnak ingyenesen kölcsönöznek, ill. készítenek másolatokat. A hátrányos helyzetű egyéb csoportok számára azonban az egyetemek legfeljebb olvasótermeket és állományuk őket érdeklő, csekély részének kölcsönzését tudják felajánlani.

A Witwatersrand Egyetem Könyvtára a szüni-dőben nyitva tart más oktatási intézmények hallgatói számára. Állománya igen kevés alapfokú, gyakorlatias anyagot tartalmaz, amire a hátrányos helyzetű népességnek szüksége lenne. Tulajdonképpen az e közösségekben, különösen vidéken dolgozó professzionális és paraprofesszionális munkaerő (orvosok, szociális dolgozók, mezőgazdasági ismeretterjesztők) ellátásába tudna bekapcsolódni (ingyenes másolatszolgáltatással). A paternalista megközelítést elkerülendő, keresi a kapcsolatot az érintett közösségek kulcsfontosságú csoportjaival. Arra tesz kísérletet, hogy az információban gazdagoktól pénzhez jusson, és azt az információban szegények segítésére fordítsa.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 20, 83

Dokumentációs eljárások és termékeik

92/078

GREEN, Karl R.: The National Translations Center: Providing access to foreign research = Libr.Cong.Inf.Bull. 50.vol. 1991. 16.no. 307-310.p.

Az amerikai Kongresszusi Könyvtár országos fordítási központja

Fordítás; Tájékoztatási intézmény

A második világháború idején tonnaszámra kerültek műszaki és tudományos dokumentumok az Egyesült Államokba Németországból. A nagy mennyiségű, érdekes és hasznos információt tartalmazó anyagokban való eligazodás megkönnyítésére angol és amerikai hírszerző szervezetek indexeket és szemléket készítettek, azonban a kutatók és a mérnökök továbbra is az eredeti német szövegek használatára kényszerültek. Közben megnőtt az Egyesült Államok érdekeltsége a gazdasági, ipari és katonai fejlesztésekben. Ezért a Műszaki Könyvtárosok Egyesületének (Special Libraries Association) támogatásával létrejött 1952-ben a Fordítások Nemzeti Központja (National Translations Center – NTC) Chicagóban, a John C. Reral Könyvtárban.

Az NTC megalakulásától feladatának tekintette a nem publikált fordítások gyűjtését, feldolgozását, indexelését, a bibliográfiai adatok szétszűrését és kérésre – minimális térítésért – a másolatszolgáltatást, valamint a fordítások egyéb forrásainak felkutatását. 1952-től 1988-ig működött a központ Chicagóban, havonta megjelenítette *Translations Register – Index* című kiadványát, illetve két alkalommal ennek kumulált változatát.

1989-ben több mint 40 ezer cikk, szabadalom, konferencia anyag, szabvány és egyéb műszaki dokumentáció fordítása volt hozzáférhető az NTC-nél, további 60 ezernek pedig azonosították a lelőhelyét. Így a központi cédulakatalógusban több mint 1 millió fordítás vált visszakereshetővé.

1989-től az NTC a Kongresszusi Könyvtár keretében működik Washingtonban. A központ akár 24 órán belüli szolgáltatást is vállal, faxon vagy postán teljesíti a kéréseket, az összes költséget a felhasználónak kell viselnie. Az elkészült fordítások jelentős részét adományként, ingyen kapja az NTC a magánvállalatoktól, ami felbecsülhetetlen értéket jelent, hiszen annak a több mint 18 ezer fordításnak a költsége, amely azóta került az NTC állományába, amióta az a Kongresszusi Könyvtár része, eléri a 7,2 millió dollárt. Érthető tehát a szolgáltatás népszerűsége, amely révén elkerülhetővé válik a többszöri fordítás. Mivel ezek a fordítások a leglényegesebb, nem angol nyelven megjelent műszaki és tudományos információkat tartalmazzák, a szolgáltatások további bővítését tervezik. A központ Washingtonba költözésétől összegyűlt anyagot mágnesszalagon kívánják hozzáférhetővé tenni, a további gyarapodást pedig szintén mágnesszalagon tervezik – a tervek szerint 1991 októberétől.

Kiterjedt piacutatással igyekeznek a nem publikált fordítások nyomára bukkanni, továbbá feltérképezni azokat a szakterületeket, amelyek a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot. Két probléma nehezíti az NTC munkáját. A jelenleg érvényben lévő szerzői jog szerint a másolatszolgáltatáshoz szükséges engedélyek beszerzése nehéz. Ezért szerződésben szabályozták a Szerzői Jogvédő Hivatallal (Copyright Clearance Center) a térítés feltételeit és formáját. A második probléma abban rejlik, hogy a szövetségi kormány által lefordított tetemes mennyiségű tudományos és műszaki anyag további terjesztéséhez nem járulnak hozzá.

(Pappné Farkas Klára)

92/079

HÜGEL, Reinhold: Literaturanalyse des internationalen Online-Datenbankangebotes = Nachr.Dok. 42.Jg. 1991. 3.no. 191-197.p. Bibliogr. 51 tétel.

Res. angol nyelven

Az online adatbázisok kínálatáról szóló irodalom elemzése

Adatbázis; Online információkeresés; Statisztika; Szakirodalmi szemle [forma]

Az online korszak a 60-as évek elején kezdődött az Egyesült Államokban. A 70-es évek elején kb. 400 adatbázis létezett, ez a szám a 90-es évek elejére 4000-re növekedett. Ezen adatbázisokról rengeteg statisztika jelent meg a szakirodalomban. Ezek az adatok hol kiegészítik egymást, hol ellentmondanak egymásnak, hol pedig egyszerűen rosszak. A cikk a szóban lévő statisztikákat igyekszik megvilágítani.

(Autoref.)

92/080

MAXON-DADD, Josephine: Refurbishing an elegant Victorian database – a view from DIALOG = Inf.Serv.Use. 10.vol. 1990. 6.no. 363-369.p.

Hogyan fiatalítsuk meg a még jó erőben lévő adatbázisainkat? – A DIALOG tapasztalatai

Adatbázis; Adatbázis-szolgáltató vállalat; Ésszerűsítés

A „rég jó viktoriánus” adatbázisok előállítói és karbantartói gyakran nem tudnak ellenállni a kísértésnek, hogy ezeket az adatbázisokat feljavítsák, átfessék, vagy új színeket keverjenek hozzájuk. Néha szerkezeti javításokra is szükség van, amelyek kívülről nézve nem látszanak ugyan, de meghosszabbíthatják az egyes adatbázisok hasznos életét. A cikk az ilyen átalakítások előnyeit és hátrányait tárgyalja az adatbáziselőállítók, szolgáltatók és használók számára, s felhívja a figyelmet arra, hogy mire kell vigyázni, ha egy ilyen feljavítás már megtörtént.

(Autoref.)

92/081

MILLONIG, Harald: Bibliographische CD-ROM-Datenbanken: Fehlendes Datenbankdenken verursacht mangelhafte Qualitätskontrolle = Bibliotheksdienst. 25.Jg. 1991. 4.no. 487-507.p.

Bibliográfiai adatbázisok CD-ROM-on: minőségellenőrzésre lenne szükség!

Adatbázis; CD-ROM; Kompatibilitás; Letöltés

A müncheni egyetemi könyvtárban egy éve a következő adatbázisok állnak a használók rendelkezésére CD-ROM-on: Books in Print Plus, Deutsche Bibliographie aktuell, Modern Language Ass. Intern. Bibliography, Verzeichnis lieferbarer Bücher aktuell. Az ezekből letöltést végzők rendszeresen tesznek észrevételeket az adatelőkészítéssel, a leírással, a következetességgel és a helyességgel kapcsolatban (ezekre példákat hoz fel a cikk).

A szerző úgy véli, hogy a használók által észlelt hibák csak a jéghegy csúcsát jelentik. Egyes adatbázisokért minőségükhöz képest kétszeres árat kérnek. Mivel az egyes használóknak nem áll módjukban e hibák alapján szisztematikusan ellenőrizni az adatbázisok minőségét, „fogyasztói érdekvédelemre” lenne szükség, pl. CD-ROM-használói csoport keretében. Ezzel kellene kikényszeríteni legalább a minimális minőségi követelmények érvényre juttatását, az adat- és adatbázisstruktúrák elemzését, az információhordozó által kínált szisztematikus hibakeresési és javítási lehetőségek kihasználását.

Lásd még 11

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

92/082

GOLTZ, Eileen: The provision of services to students with special needs in Canadian academic libraries = Can.Lib.J. 48.vol. 1991. 4.no. 264-269.p. Bibliogr.

Milyen szolgáltatásokat nyújtanak a kanadai egyetemi könyvtárak a testi fogyatékos hallgatóknak?

Egyetemi könyvtár; Felmérés; Szolgáltatások; Testi fogyatékos olvasó

1988-ban felmérést végeztek a kanadai egyetemi könyvtárakban a testi fogyatékos hallgatók ellátásáról. A kérdőívet a két hivatalos nyelven – angolul és franciául – készítették el, és eljuttatták 64 felsőoktatási intézménybe. A vizsgálatot 51 értékelhető kérdőív adatai alapján végezték el. Az elemzéshez felhasználták a CANUC (Canadian

Union Catalogue of Library Materials for the Handicapped) mikrofilmlap-katalógust, a hátrányos helyzetűeknek szánt könyvtári anyagok kanadai központi katalógusát, amelyet a kanadai nemzeti könyvtár állít elő.

A felmérés szerint az 51 válaszadó könyvtár közül 36 biztosít speciális szolgáltatásokat a vakok és csökkent látók, 40 a mozgássérültek számára. A siketek egyedi ellátása kevés könyvtárban megoldott.

A vak vagy csökkent látó hallgatók számára 21 könyvtár biztosít mechanikus eszközöket, például nagyítók, 22 rendelkezik hangoskönyvgyűjteménnyel (könyvek, jegyzetek, cikkek, kutatási anyagok, tesztek, szótárak), kettőben van beszédszintetizátoros számítógép. Braille-könyvek nagy mennyiségben állnak rendelkezésre a közművelődési könyvtárakban és egyéb intézményekben, így ezek gyűjtése nem kiemelt feladat az egyetemi könyvtárakban. 10 könyvtár rendelkezik Braille-anyagok előállításához szükséges berendezésekkel, írógéppel vagy számítógéppel. A könyvtárosok sok segítséget nyújtanak a rászorulóknak, megtanítják őket az eligazodásra, a könyvtár használatára, bibliográfiákat állítanak össze számukra és kereséseket végeznek az adatbázisokban. Néhány könyvtár ingyen készíti a nagyított másolatokat a csökkent látásúaknak. 9 könyvtárban állnak rendelkezésre felolvasó személyek, akik vagy a könyvtár alkalmazottai vagy igény szerint hívható önkéntesek.

A siketek és nagyothallók számára – a felmérés szerint – mindössze 9 könyvtár nyújt speciális szolgáltatásokat, pl. hangerősítő berendezéseket vagy jelbeszéd tolmácsolásához könyvtáros vagy önkéntes szakembert. Fényjelzések alkalmazásáról egyetlen könyvtár sem számolt be.

A mozgássérültek esetében a könyvtáráépület megfelelő kialakítása – ajtók, liftek, közlekedő utak – a legfontosabb feladat. Szükséges továbbá az asztalok, pultok és számítógépes helyek megtervezésekor is figyelmet fordítani a használói csoport sajátos igényeire. A könyvtárosokra is többletmunka hárul, hiszen segíteniük kell a katalógusok használatában, a dokumentumok kiválogatásában. Esetenként a könyvtár hához szállítást is vállal, ha a beteg hallgatók nem tudnak személyesen a könyvtárból kölcsönözni. Figyelemességnek számít, hogy négy könyvtárban könyvlapozó segít a bÉna olvasónak.

A könyvtárosok általában megegyeznek abban, hogy a szűkös költségvetésből nem minden esetben tudnak megfelelő szintű szolgáltatásokat biztosítani a hátrányos helyzetű használóknak, de sokat javít a helyzeten a könyvtárosok és a velük együttműködő önkéntesek segítőkészsége.

(Pappné Farkas Klára)

92/083

CORNISH, Graham P.: The philosophy behind international interlending and its implications for the visually-handicapped = Interlend.Doc.-Supply. 19.vol. 1991. 1.no. 7-10.p. Bibliogr. 6 tétel.

A nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés elvi alapjai és érvényesítésük a látáskárosultak esetében

Hozzáférhetőség; Könyvtárközi kölcsönzés; Vak könyvtárhasználó

A nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés a Kiadványok Egyetemes Hozzáférhetősége (UAP) megvalósításának egyik módja, amelynek minden dokumentumra ki kell terjednie, tekintet nélkül azok formájára. A vakoknak és a gyengénlátóknak ezen elvből éppen úgy kell profitálniuk, mint a többi olvasónak. E területen a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés sok problémával küszködik, mint pl. az igényelt, ill. a gyűjteményekre vonatkozó adatok hiánya, a dokumentumok továbbításának problémája, egy formális rendszer szükségessége, valamint az anyagi erőforrások igen korlátozott volta. További problémákat jelentenek a vámkézelés, a szerzői jog és a nem kompatibilis formátumok. E problémák közül néhányon lehet segíteni a nyomtatott formátumokra használt szabványok átvételével, mások azonban speciális figyelmet igényelnek.

(Autoref.)

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

Hálózatok, regionális rendszerek

92/084

FEIJEN, Martin: Pica library systems: the third generation = Program. 25.vol. 1991. 2.no. 105-117.p.

Pica könyvtári rendszerek: a harmadik generáció

Gépi könyvtári hálózat

Hollandiában a PICA rendszer kialakítását célzó könyvtári együttműködés kezdete 1969-re nyúlik vissza, a tényleges munka 1976-ban indult meg. 1989 végéig a következő modulokat valósították meg:

1. *Online osztott katalogizáló rendszer.* Minden dokumentumot csak egyszer kell bevinni a központi PICA (Tandem VLX típusú) számítógépen lévő adatbázisba egy PICA+ nevű, a MARC-hoz közelálló formátumban. Ez a használók számára ún. PICA II, ISBD-alapú formátumra konvertálódik.

2. *Könyvtárközi kölcsönzési rendszer.* Ezáltal a holland központi katalógusokban tárolt valamennyi információhoz (bibliográfiai, lelőhely és állományadatok) hozzá lehet férni és közölni a kölcsönzési igényt.

3. *Online információkereső rendszer.* Ennek segítségével 21 szakirodalmi adatbázis kérdezhető le tárgyszavak, az annotációból kiemelt szavak és egyéb indexkifejezések szerint.

A PICA az online, osztott rendszeren kívül egy *helyi integrált könyvtári rendszert* is kifejlesztett. Ez az 50 ezres, vagy annál nagyobb állományú könyvtárak számára készült; Micro Vax típusú számítógéppel és 10 vagy több terminállal üzemeltethető. Négy modulból áll: képes online olvasói katalógus (OPAC) működtetésére, az állománygyarapítás és a kölcsönzés nyilvántartására, valamint közérdekű információk visszakeresésére. A helyi könyvtári rendszernek egy MS-DOS operációs rendszer alatt működő